

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA****Codi:** 47042**Nom:** Minories Religioses a l'Europa Medieval i Moderna**Cicle:** Màster Universitari Oficial**Crèdits ECTS:** 3**Curs acadèmic:** 2025-26**TITULACIONS**

Titulació	Centre	Curs	Període
2282 - Màster Universitari en Història de la Formació del Món Occidental	Facultat de Geografia i Història	1	Segon quadrimestre

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
2282 - Màster Universitari en Història de la Formació del Món Occidental	Materias Optativas	OPTATIVA

COORDINACIÓ

RUZAFÀ GARCIA MANUEL GINES

APARISI ROMERO FREDERIC

RESUM

Aquesta assignatura té com a objectiu fonamental conèixer les minories religioses de la Corona d'Aragó entre els segles XIV i XVII, particularment les comunitats jueves i musulmanes, així com les comunitats resultants de les conversions forçoses, respectivament, conversos i moriscos.

CONEIXEMENTS PREVIS**RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ**

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació.

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENTATGE

-

Aconseguir les competències d'aprenentatge que permeten continuar estudiant en el futur d'una manera que haurà de ser en gran manera autodirigida i autònoma.

Actuar amb autonomia en l'aprenentatge, prenent decisions fonamentades en diferents contextos, emetent judicis sobre la base de l'experimentació i l'anàlisi i transferint el coneixement a noves situacions.

Col·laborar eficaçment en equips de treball, assumint responsabilitats i funcions de lideratge i contribuint a la millora i desenvolupament col·lectiu.

Conèixer i comprendre, des del mateix àmbit de la titulació, les desigualtats per raó de sexe i gènere en la societat; integrar les diferents necessitats i preferències per raó de sexe i de gènere en el disseny de solucions i resolució de problemes.

Contribuir en el disseny, desenvolupament i execució de solucions que donen resposta a demandes socials, tenint en compte com a referent els objectius de desenvolupament sostenible.

Demostrar raonament crític i autocrític en l'àmbit de la titulació, considerant aspectes com ara l'ètica professional, els valors morals i les implicacions socials de les diferents activitats realitzades.

Estar capacitats per a la cerca i crítica de les fonts històriques dels períodes antic, medieval i modern, pròpies del màster.

Posseir les habilitats necessàries per a l'aprenentatge continu, així com per al treball autònom i en equips multidisciplinaris relacionats amb l'estudi, anàlisi i difusió de temes sobre la història de la formació del món occidental.

Proposar solucions creatives i innovadores a situacions o problemes complexos, propis de l'àmbit de coneixement, per a donar resposta a les diverses necessitats professionals i socials.

Saber aplicar els aspectes científics i humanístics indispensables en la investigació històrica referida a la formació del món occidental.

Saber aplicar els coneixements adquirits a la valoració de les fonts i bibliografia històriques pròpies del màster.

Saber aplicar els coneixements i tècniques desenvolupades per les disciplines afins a la història que siguin d'utilitat per al coneixement i valoració dels fets històrics del món occidental.

Saber aplicar els coneixements teoricopràctics adquirits a través de l'elaboració d'un treball final de màster, centrat en l'àmbit específic d'aquest títol, que reflectisca els procediments d'investigació, anàlisi i obtenció de resultats.

Saber comunicar-se de manera efectiva, tant de manera oral com escrita, adaptant-se a les característiques de la situació i de l'audiència.

Saber integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a

una perspectiva de gènere en l'àmbit de

Saber presentar oralment i per escrit els resultats de la investigació en una o diverses de les àrees històriques objecte del màster mitjançant un discurs elaborat i coherent, adaptat als seus destinataris potencials.

Ser capaç d'accedir a eines d'informació en àrees de coneixement afins a la història i utilitzar-les apropiadament en l'àmbit de la investigació històrica pròpia del màster.

Ser capaç d'analitzar les diverses modalitats d'organització social del territori en l'àmbit de la formació del món occidental.

Ser capaç d'aplicar coneixements que aporten una base o una oportunitat de ser originals en la implementació i el desenvolupament d'idees, sovint en un context d'investigació.

Ser capaç d'aplicar els coneixements apresos i les destreses adquirides per a la resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.

Ser capaç d'aplicar els procediments adequats en la investigació científica sobre la història de la formació del món occidental i l'aplicació responsable dels seus resultats, i assumir els valors democràtics, la diversitat i igualtat humana i la multicult

Ser capaç d'argumentar els principis de les diferents teories que expliquen els processos històrics que caracteritzen la formació del món occidental.

Ser capaç d'emprar els procediments heurístics i metodològics pertinents per a la construcció del saber històric del món occidental en els períodes antic, medieval i modern.

Ser capaç d'entendre els aspectes referits als diferents models d'organització social, pública i privada, en el context de la formació del món occidental.

Ser capaç d'establir relacions amb algunes de les matèries de caràcter complementari que permeten una especialització en el marc temàtic del màster.

Ser capaç d'explicar la creació i el desenvolupament dels espais polítics i de l'articulació del poder en el marc de la formació del món occidental.

Ser capaç d'identificar la varietat d'ordenaments territorials i institucionals i la seua projecció sobre la societat en la formació del món occidental.

Ser capaç d'implementar nivells elevats d'anàlisi i de síntesi de continguts en el camp de la investigació i exposició de temes històrics i humanístics.

Ser capaç d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixement

Ser capaç d'integrar els continguts i les habilitats apresos en el màster en un context geogràfic i mediambiental.

Ser capaç d'integrar en la investigació històrica especialitzada la bibliografia existent i la producció

historiogràfica més actual sobre la formació del món occidental.

Ser capaç d'interpretar els problemes relacionats amb el procés d'urbanització en l'àmbit de la formació del món occidental.

Ser capaç d'organitzar i planificar adequadament el treball professional específic de l'historiador en els diversos i potencials escenaris laborals.

Ser capaç de captar la complexitat dels processos socials i els factors que incideixen en la gènesi, desenvolupament i resolució de conflictes en el marc de la formació del món occidental.

Ser capaç de comprendre els mecanismes d'interacció entre els àmbits urbà i rural en el marc de la formació del món occidental.

Ser capaç de comunicar els coneixements i les conclusions del treball investigador característic dels historiadors i les raons últimes que el sustenten a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.

Ser capaç de valorar la pluralitat d'expressions culturals i religioses en el procés de formació de la societat occidental.

Ser competent en l'ús de les noves tecnologies en relació amb la investigació i difusió de la història de la formació del món occidental.

Ser competent en les capacitats, habilitats, tècniques i eines pròpies del treball investigador dels historiadors en l'àmbit específic del màster.

Ser competent per a escriure i exposar treballs de recerca nous en l'àmbit històric i humanístic, d'acord amb les qüestions de debat essencials i a les exigències formals de l'activitat científica.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

JUEUS I CONVERSOS

Tema 1: Família i comunitat als calls de la Corona d'Aragó (ss. XIII-XV).

Tema 2: El crèdit i les altres activitats econòmiques dels jueus a l'edat Mitjana.

Tema 3: Una integració que no acaba, els conversos (1391-1482).

Tema 4: Conversos i inquisició.

MUDÉJARS

Tema 5: Els mudèjars: evolució a València, a la Corona d'Aragó i al món ibèric (ss. XIII-XV).

Tema 6: Població, famílies i activitats econòmiques mudèjars a l'Edat Mitjana.

Tema 7: Societats mudèjars i relacions amb les terres islàmiques.

Tema 8: Mudèjars i cristians.

- Tema 9: Minories, dissidències i rebel·lies en època moderna

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Teoria	30,00
Total hores	30,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència a altres activitats	0,00
Elaboració de treballs individuals o en grup	◆
Estudi i treball autònom	◆
Preparació de classes	◆
Preparació d'activitats d'avaluació	◆
Resolució de casos pràctics	◆
Total hores	◆

METODOLOGIA DOCENT

CLASSES TEÒRIQUES:

En el transcurs d'aquestes classes, el professor exposarà aquells aspectes fonamentals que guiaran a l'alumne en l'estudi i comprensió dels diferents continguts de la matèria. Igualment podrà realitzar diverses activitats de caràcter pràctic que tinguen com a finalitat l'aplicació dels coneixements teòrics adquirits. Els materials necessaris per al desenvolupament de cada activitat seran proporcionats oportunament pel professor.

PREPARACIÓ DE LES CLASSES TEÒRIQUES

Lectures: Per a la preparació de les classes teòriques i amb l'objecte d'aprofundir en alguns aspectes concrets de particular relleu en relació amb els diferents temes que s'integren dins del programa, l'estudiant podrà realitzar diverses lectures. Els textos que seran objecte d'aquestes lectures i els procediments d'avaluació emprats en cada cas seran indicats pel professor.

REALITZACIÓ DEL TREBALL DE MÒDUL

L'estudiant farà un treball sobre un tema relacionat a qualsevol dels aspectes sobre els quals versa el mòdul, una vegada acordat aquest treball amb cadascun dels professors de l'esmentat mòdul.

TUTORIES PROGRAMADES

Els professors es reuniran durant les tutories programades amb els estudiants per a fer entrevistes personals d'orientació acadèmica i/o en grup, destinades a afavorir l'aprenentatge autònom de l'estudiant per mitjà de la resolució de problemes concrets, el comentari de la bibliografia recomanada, etc.

AVALUACIÓ

EL TREBALL DE MÒDUL:

L'estudiant realitzarà un treball sobre un tema referent a un dels aspectes estudiats en el mòdul. El treball serà dirigit per un professor de qualsevol de les parts del mòdul, que s'encarregarà de la qualificació. Els procediments d'avaluació utilitzats per a cadascuna d'aquestes activitats seran anunciats en el seu moment pels professors. L'alumne entregarà el treball al professor responsable de l'assignatura en els terminis que figuren al quadre inclòs en la Informació General que es facilita als estudiants del Màster.

El treball constitueix el 80 % de la nota, essent l'assistència a classe i/o els seminaris, i la participació activa en aquestes activitats el 20% de la nota final. Sols es farà la mitjana si el treball ha obtingut una nota mínima d'Aprovat (igual o superior a 5 sobre 10).

REALITZACIÓ DEL TREBALL D'ASSIGNATURA

Eventualment, anunciant-se a l'inici de les classes de cada assignatura, el professor podrà demanar una avaluació de lectures específiques. En aquest cas, es farà nota mitja amb la del treball de mòdul i per a la nota específica d'aquesta assignatura.

Aquesta avaluació consistirà en una memòria breu, de 5 a 10 folis, destacant els aspectes de major interès per a l'alumne desenvolupats en les classes, així com un balanç sintètic d'aquestes, el qual es farà en classe i en document apart.

BIBLIOGRAFIA

Jueus:

Aleixandre, T. (2012), «Dones jueves a la Girona baixmedieval. Pràctiques matrimonials i activitats econòmiques», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 501-512.

Bramoçn, D. (1981), *Contra moros i jueus. Formació i estratègia d'unes discriminacions al País Valencià*, València.

Garcia-Oliver, F. (2019), *Els murs fràgils dels calls: Jueus i jueves dels Països Catalans*. Catarroja; Barcelona: Afers.

Planas i Marcé, S. (2012), «Na Goig fa testament: les darreres voluntats d'una dama jueva de la Girona medieval», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 513-534.

Olaso, V. (2018), «Jueus i conversos a la Gandia medieval. Una introducció», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 33/ 90-91, pp. 571-587.

Caballero Navas, C. (2021), «Mujeres judías y conversas en la Iberia medieval», en *Las mujeres en la Edad Media*, E. López Ojeda (coord.), pp. 271-300.

Motis, M. A. (2019), «La expulsión de los judíos de la Corona de Aragón y el fin de la tolerancia confesional a fines de la Edad Media», *Poblacions rebutjades, poblacions desplaçades: (Europa medieval)*, Sabaté, F. (coord.), pp. 177-208.

Conversos:

Aparisi, F. (2020), «Nuevas aportaciones sobre la vida del médico judeoconverso valenciano Lluís Alcanyís (ca. 1440-1506)», *Farmacia, Medicina e Historia*, 1/2020, pp. 4-21.

Barrio, J. A. (2012), «Pràctiques i procediments jurídics i institucions de la Inquisició reial (segle XV)», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 693-711.

Bordes, J. (2012), «Els primers edictes de gràcia de la Inquisició valenciana (1482-1589)», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 645-662.

Cruselles, E. (2012), «Històries de la vida en la persecució inquisitorial. La família Roís de Corella (1417-1519)», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 625-644.

Cruselles, E. (2019), *Fortuna y expolio de una banca medieval. La familia Roís de Valencia (1417-1487)*, PUV, València.

Cruselles, J. M. (2012), «Cristians nous a València a la primeria del segle XVI. Conversió i immigració després del decret de 1492», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 663-692.

Cruselles, Jose Maria (2012), ¿Cristians nous a València a la primeria del segle XVI. Conversió i immigració després del decret de 1492¿ *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 663-692.

Cruselles, Jose María (ed.) (2013): *En el primer siglo de la Inquisición española. Fuentes documentales, procedimientos de análisis, experiencias de investigación*, Valencia, Universitat de València.

Cruselles, Jose María, et al. (2015) *Conversos de la ciudad de Valencia. El censo inquisitorial de 1506*, València, ed. Alfons el Magnànim.

García, A. (1987), *Els Vives: una família de jueus valencians*, València: Eliseu Climent.

Narbona, R. (2012), «La incorporació dels conversos a la gestió finacera de la ciutat de València (1391-1427)», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 597-623.

Narbona, R. (2009), *Los conversos de Valencia (1391-1482)*, en *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polémica, conversión, dinero y convivencia*, Lleida, Milenio, pp. 101-146.

Planas i Marcé, S. (2012), «Na Goig fa testament: les darreres voluntats d'una dama jueva de la Girona medieval», *Afers: fulls de recerca i pensament*, 27 / 73, pp. 513-534.

Ventura, J. (1973), *Lluís Alcanyis, médico y escritor valenciano del siglo XV*, ¿Cuadernos de Historia Económica de Cataluña¿, 9, pp. 69-105.

Ventura, J. (1978), *Inquisició espanyola i cultura renaixentista al País Valencià*, València, Tres i Quatre.

Mudéjars:

Aparisi, F. (2020), «Origen i evolució d'una moreria medieval: el raval de Gandia (segles XIV-XV)», F. García-Oliver (ed.), *Una comunitat humana al llarg de la història: la Safor*, Catarroja-València, Afers, pp. 117-146.

Barceló, M^a. del C. (1984), *Minorías islámicas en el País Valenciano. Historia y dialecto*, Valencia, Universidad.

Barceló, M. C.- Labarta, A. (2009), *Archivos moriscos. Textos árabes de la minoría islámica valenciana, 1401-1608*, València, Universitat.

Burns, R. I. (1990), *L'Islam sota els Croats*, 2 vol., València, Tres i Quatre.

Carrasco, A. (2012), *De la convivencia a la exclusión. Imágenes legislativas de mudéjares y moriscos, siglos XIII-XVII*, Madrid, Sílex.

Catlos, B. A. (2001-2003), «Contexto y conveniencia en la Corona de Aragón, propuesta de un modelo de interacción entre grupos etno-religiosos minoritarios y mayoritarios», *Revista d'Història Medieval*, 12, pp. 259-268.

Catlos, B. A. (2019), *Reinos de fe. Una nueva historia de la España musulmana*, Barcelona, Ediciones Pasado y Presente, especialment pp. 225-450.

Echevarría Arsuaga, A. (2004), *La minoría islámica de los reinos cristianos medievales. Moros, sarracenos, mudéjares*, Málaga, Ed. Sarriá.

Entre tierra y fe. Los musulmanes en el reino cristiano de Valencia (1238-1609), R. Benítez, Juan V. García Marsilla, Norberto Piqueras Sánchez (eds.) (2009), València, Universitat.

Ferrer i Mallol, M.^a. T. (1987), *Els Sarrains de la Corona Catala-no-Aragonesa en el segle XIV. Segregació i discriminació*, Barcelona, CSIC, Institució Milà i Fontanals.

García-Oliver, F. (2003), *La vall de les sis mesquites. El treball i la vida a la Valldigna medieval*, València, Universitat.

Guichard, P. (2001), *Al-Andalus frente a la conquista cristiana. Los musulmanes de Valencia (siglos XI-XIII)*, Madrid, Biblioteca Nueva.

Guinot, E. (2011), *Los valencianos de tiempos de Jaime I: la formación de una sociedad feudal en el Mediterráneo del siglo XIII*, Valencia, Tirant Humanidades.

Guiral-Hadziiossif, J. (1990), *Valencia, puerto mediterráneo (1410-1525)*, Valencia, IVEI.

Hinojosa Montalvo, J. (2002), *Los mudéjares. La voz del Islam en la España cristiana*, 2 vols., Teruel, Centro de Estudios Mudéjares.

Meyerson, M. (1994), *Els Musulmans de València en l'època de Ferran i Isabel. Entre la coe-xistència y la croada*, València, IVEI.

Meyerson, M. (2001-2003), «Un reino de contracciones: Valencia, 1391-1526», *Revista d'Història Medieval*, 12, pp. 11-30.

Niremberg, D. (2001), *Comunidades de violencia. La persecución de las minorías en la Edad Media*, Barcelona, Península, 2001.

Ruzafa, M. (2007), «La morería de Valencia, centro económico mudéjar en área de convergencia cristiana y musulmana mediterránea (1370-1500)», Simonetta Cavaciocchi (Ed.), *Relazioni economiche tra Europa e mondo islamico. Seccoli XIII-XVIII. Atti della XXXª Settimana di Studi*. Prato, Le Monnier, vol. 1, pp. 325-338.

Ruzafa, M. (2013), «Mudéjares, conversos e Inquisición en la Valencia del siglo XV», José María Cruselles (ed.) (2013), *En el primer siglo de la Inquisición española*, València, Universitat, pp. 43-63.

Ruzafa, M. (2017), «El mudéjar, del nacimiento a la muerte. Familias, inserción social y edades de la vida en época medieval a través de la minoría islámica peninsular», *Actas XIV SIMA*, Teruel, C.E.E.M., pp. 33-59.

Salicrú, R. (1998), *El Sultanat de Granada i la Corona d'Aragó, 1410-1458*, Barcelona, CSIC-IMF.

Tolan, J. (2007), *Sarracenos. El Islam en la imaginación medieval europea*, València, Universitat.

Torró, J. (2006), *El naixement d'una colònia. Dominació i resistència a la frontera valenciana (1238-1276)*, 2ª ed., València, Universitat.

Moriscos:

Amelang, J. S. (2011), *Historias paralelas. Judeoconversos y moriscos en la España moderna*, Salamanca, Akal.

Domínguez Ortiz, A. i B. Vincent, *Historia de los moriscos: vida y tragedia de una minoría*, Madrid, Alianza, 1993.

Escandell, B., Pérez Villanueva, J. (dirs.) (2000), *Inquisición y minorías etnico-religiosas*, en *Historia de la Inquisición en España y América*, Madrid, BAC-Centro de Estudios Inquisitoriales.

Guillén, F. P.; Salicrú i Lluch, R. (eds.), (2021), *Ser y vivir esclavo. identidad, aculturación y agency (mundos mediterráneos y atlánticos, siglos XIII-XVIII)*, Madrid, Casa de Velázquez.

Kamen, H. (1987), *Nacimiento y desarrollo de la tolerancia en la Europa moderna*, Madrid, Alianza.

López García, J. M. (2020), *La esclavitud a finales del Antiguo Régimen. Madrid, 1701-1837*, Madrid, Alianza.

Manconi, F. (ed.) (2003): *Banditismi Mediterranei, Secoli XVI-XVII*, Roma, Carocci.

Vincent, B. (2006), *El río morisco*, Valencia, Universidades de València, Granada y Zaragoza.